

יומנה של אניית המעפילים „כנסת ישראל“

קיץ 1946 ברוחניה הכנות ביוגוסלביה

שליחי המוסד לעליה ב' במקום, ממשיכים בפעולה קדחתנית לארגן שיירות עולים ארץ-ישראל.

אמנם הגבולות פרוצים לעבר מערב אירופה. לא עובר יום ללא שיירת פליטים מפולין, הונגריה, בטרביה, בוקובינה, יוצאי המחנות מכל המדינות. החוצה את נקודת המעבר בגבול בין רומניה להונגריה לעבר המערב — אוסטריה, גרמניה, איטליה, מקומות הריכוז לקראת העליה לארץ. בד בבד עם השיירות העוברות בלבשה, אין לחתר בשום פנים ואופן על דרך הים. נמל קונסטנצה שימש מזה שנים — ואפילו בשנות המלחמה — נחיה מים שקשר את רומניה לארץ-ישראל. אלא שבינתיים הסתבך המצב. קונסטנצה היא עתה בסיס ימי טוביטי. הנמל עומד תחת פיקוח של הצבא האדום וקשה לשער שהקומנדטורה הסובייטית ברומניה תתיר הפלגה של אניה "ציונית" מקונסטנצה לארץ-ישראל טענתם הפורמלית: אין להתיר תנועה של אזרחים בבסיס צבאי הבריטים במפרץ קדח מעצמות הכיבוש בבוקרשט כמובן שאינם להוטים למלחמה למען הבטחת חופש היציאה. הם עושים כל מה שביכולתם כדי למנוע יציאה. מדינות הבלקן מוצפות תזכירים בהם מוסבר מדוע יש לסכל כל יוזמה של "הרפתקנים ציוניים". מארגני עליה ב', חסרי מצפון המסכנים את בטחון „הקרבות“ הנלכדים ברשתם. "סמירנה" או "אגיה אנטסטסה" — המכונה בפי השליחים "הקדושה", ספינה בעלת תפוסה של כמה מאות טון, עוגנת איפוא, מזה חדשים בפינה הבויה של נמל קונסטנצה, כאבן שאין לה הפכין.

וו הסיבה שמטה המוסד החליט על מאמצים מיוחדים לפיתוח נקודות ימיות חדשות, בנוסף לנקודות היציאה באיטליה. לאחרונה "גילו" שליחי המוסד את יוגוסלביה של טיסו. המשטר החדש במקום נמצא בשלב של התארגנות. משלחת ארצישראלית שבראשם "הפליטים המדיניים" יאנק דזייביאנסקי — יעקב בן יהודה ז"ל (המופיע בפני השלטונות כעתונאי שברח מפני הבריטים) והיא אל לייבוביץ, מכשירה את הקרקע. השליחים מסבירים לשלטונות כי העליה הבלתי ליגלית פירוש "למעשה מבצע של שיגור פרטיזנים אנטי-בריטיים לחזית האנטי-אימפרי-

אליסטיה של ארץ-ישראל. והיגוסלביה, שהם דגישים לנימוקים אלה, מגלים בכונות להחזיק את כל פעולה. אנטי-אימפריאליסטית מסוג זה.

כנקודת יציאה לספינות המעפילים, נבחרו נמלי דייג לחוף הים האדריאטי. במפעלים הקטנים הללו מכשירים בשקט את הספינות למסעם הארוך, מבלי שהדבר יודע מוקדם מדי למודיעין הבריטי, אשר עיניו ואוזניו קשובות.

בטרם שמייעים עולים, יש לרכוס במקום. בהסכמה השלטונית מוקמים איפוא, נקודות מעבר, בגבול בין רומניה ליוגוסלביה ותחנות מעבר על אדמת יוגוסלביה. אמנם המצב הכלכלי ביוגוסלביה חמור למדי. הדיסות המלחמה טרם שוקמו. על כל צעד ושעל בולטים הפצעים הפתוחים של המלחמה שזה עתה נסתיימה: חורבות של הפצצות והפגזות, שדידים של קרבות רחוב, הפרטיזנים של אתמול, ראשי המינהל היום, רובם צעירים וחסדי נסיון מינהלי, מתגבדים בקושי על הבעיות האדמיניסטרטיביות. במצב זה לא קל לשכנע שיש מקום לזרימה של פליטים מרומניה, פיות נוספים הזקוקים למזון ולאכסון.

אבל ההכרה שיש לתת יד למבצע האנטי-בריטי והאנטי אימפריאליסטי, גוברת על שיקולים של נוחיות.

"המוסד" עצמו עושה כל מה שביכולתו כדי לא להכביד את המזון מביאים מבחוץ — שימורים ממלאי צבא הכבוש האמריקני באירופה או מנות קרב — K-RATIONS שנרכשו מעודפי המלאי של בנות הברית.

כמובן שנעשה גם הכל לקצור את השחייה ביוגוסלביה. המעפילים מובאים, למספר ימים בלבד, ובמרבית המקרים — ישר לאניה.

בדרך לנות השיירות במחנות עוזבים של הצבא הגרמני. לא אשכח את הקידות באכסניה בעבר השני של זימבוליה. נקודת המעבר הרומנית, פסיפס של חתימות של מעפילים שעברו את המקום, בדרך לנקודת ההפלגה.

הסידורים פעלו יפה אנג הפלגתה של "הגנה". זו היתה האניה האחרונה אשר מעפיליה הותרו על ידי שלטונות המנט להישאר בארץ. על סיפונה הגיעו אז לחופי הארץ למעלה מאלף מעפילים, רובם יוצאי רומניה, שהפליגו מיוגוסלביה. כל אניה אחרת שהגיעה לחופי הארץ אחריה, גורשה לקפריסין.

עכשיו היה המוסד עסוק בארגון שיידה נוספת: הכחנה היתה לאניה הגדולה, משלוח-שיא של כמה אלפים בבת אחת. מטה ההגנה, ביקש לבדוק מה תהיה תגובת הבריטים ל"פלישה" של 4.000 מעפילים, כמחציתם ילדים, זקנים, ושים הרות?

פעולות ההכנה היו כרוכות הפעם בקשיים מיוחדים: מימרי השיירה היו "ענקיים"; כלי השיט היה אניה ישנה אמריקאית בעלת תפוסה של כ-2.000 טון. מטה המוסד ביקש לנצל את התפוסה "העצומה", כדי להעביר בה 4.000 מעפילים. הם עמדו להגיע מרומניה ומהונגריה. דיכוח כזה של מעפילים ביוגו-סלביה עורר בעיות מיוחדות. נדרש מחנה מעבר גדול. הודות לרצונם הטוב של השלטונות הועמד לרשות מחנה המעבר הבניין הלא גמור של אוניברסיטה "מקסימיר" שליד זגרב. זה היה בניין ביטון עצום, המרוחק כמה קילומטרים ממרכז העיר. שלד הבטון התנוסס בשדה פתוח, באזור בלתי מאוכלס. בחדשי הקיץ ניתן היה לאכסן בו ללא קושי אלפי מעפילים למשך מספר ימים. השטחים הריקים מסביב הקלו על הבידוד שהיה הכרחי כדי למנוע את גילוי המחנה על

ידי "ספרגול". המרכז לתרבות הבריטי בוגרב, אשר בנוסף לספרות גילו עניין מיוחד גם בנושא ההעפלה. בינתיים הועברה הספינה, שחגגה כבר את יום הולדתה הארבעים, מנמל הרכישה לנמל יוני קטן. כאן החל בעבודות הרכבה: סידור שמונה קומות של מיטות כשהמרחק בין "קומה לקומה" אינו עולה על 30 סנטימטר, התקנת שרותים, אלחוט ושל כל אותם המיתקנים אשר נועדו להפוך את ספינת הנדר הישנה, שעסקה במשך של שנות חייה בהובלת משא בלבד, לעיר שטה לארבעת אלפים נפש.

אלא שהסוכנים הבריטיים אשר עיניהם היו פקוחות על כל נקודות היציאה הפוטנציאליות בבלקן, מגלים מבעוד מועד את ההכנות הבלתי רגילות. רק בקושי מצליחה הספינה הריקה, על כל עובדיה, המפונים הישראליים, אנשי הפליים, להתחמק מעיני העוקבים ולהגיע בשלום לנמל יוגוסלבי קטן.

תקרית זו שיבשה את כל לוח הזמנים. הכשרת הספינה הצריכה כמות גדולה של חומרים, קרשים, עצים, שלא היו בנמצא ביוגוסלביה. היה, איפוא, הכרח להעביר עצים ממדינה סמוכה, תוך זהירות, בהסוואה, כדי למנוע כל חשד. כן לא היה זה פשוט למצוא בנמל הדייגים הנידח את צבא הנגדים הדרוש ועוזריהם. בינתיים החלו המעפילים להתרכז בוגרב. בנקודות המעבר של רומניה והרנגריה עברו יומיים שיירות של צעירים וזקנים, ילדים מבתי יתומים ונוער חלוצי. אנשי כל המפלגות וכל הזרמים, דתיים, חברי "הנוער הציוני", ואנשי "השומר הצעיר", קיבוץ גלויות בועיר אנפק, עולם של סבל, טרגדיות, סיפורי מלחמה. למחנה מקסימיר הגיע כל אחד כשעל גבו חרמיל במשקל של 25 קילו. שכלל לרוב קצת בגדי קיץ.

הכל חשו כי לא נגיע ישר לארץ. תחנת הביניים ההיה כנראה קפריסין, איש לא היה יכול לדעת כמה זמן נשהה בקפריסין. התרגשות ומרובה בקשר לכך לא התעוררה. העיקר היה לצאת את אירופה. ברומניה התבצר יותר ויותר הקומוניזם ובלטו כבר הסימנים הראשונים של רדיפות אנטי-ציוניות. הרבבות שחזרו ממחנות טרנסניסטריה מצאו את בתיהם הרוסים ושדודים. המונים אלה גמדו אומר שאת ההתחלה החדשה יש לעשות בארץ-ישראל. יהודי בסרביה ובוקובינה הרצפנית שהששו להיות מוזהרים לשטחי ברית המועצות, היו מוכנים לדרך לא דרך ובלבד להגיע לארץ-ישראל. ואילו המצב בהונגריה לא היה שונה בהרבה. תנאי המגורים הפרימיטיביים לא הפחידו את יושבי מקסימיר. שומרים מקרב המעפילים הופקדו על שמירת המחנה. במרחק מה הוקף המחנה על ידי חגורה בוספת של חיילים יוגוסלביים, שהקפידה אף היא "מרחוק", על הסדר. בראש המחנה עמד שליח הארץ יחיאל לייבוויץ חבר משק קיבוצי, שדאג לקשר עם השלטונות ועם אנשי הקהילה המעטים שמותר היה להם לדעת על נוכחותנו.

במקסימיר התגלה לנגד עינינו הקיץ היוגוסלבי בכל הדרו. בערב נוצצו מרחוק אורות זגרב. באופק התנוססו הרי בוסניה. הימים חלפו תוך פעולות תרבות, לימודים ואילו בערב השתרעו המאות שנהפכו בינתיים לאלפים, על מצעי קש דלים שפוזרו לאורך פרוזדורי האוניברסיטה. המיטות הפרימיטיביות שעל הרצפות לא הכבירו, כי כל זה נחשב לזמני.

בינתיים חלפו אוגוסט וספטמבר. שמועות רדפו שמועות. אבל יום היציאה בושש לבוא.

באוקטובר ירד לפתע החורף. תחילה ירדו גשמים עזים בלתי פוסקים מלווים רוחות וקור. זרמי גשם חדרו מבעד לפתחים הענקיים שבהם טרם הורכבו חלונות. מחלות התפשטו בקרב 4.000 המעפילים. ירי 12 הרופאים שנמנו על שיידת המעפילים היו מלאוה עבודה.

אלמנטים בלתי ממושגעים ניסו מדי פעם לפרוץ את ההסגר ולהגיע העירה. ספסרי דולרים מקרב המעפילים היו עשויים להמיט אסון על הענין כולו. כי ביוגוסלביה ספסדות במטבע זר היתה צפויה אותה שעה לעונש מוות. המשמעת התרופפת. הסבלנות החלה פוקעת. הדימורליזציה אכלה כל חלקה טובה. המשענת לשמירה על הסדר היו הכחות המאורגנים של תנועות הנוער ושל המפלגות.

הקור הציק, ושמכות לא היו.

לא אשכח כיצד עמדתי בהסתערות פראית של רבים. משהוטל עלי בתור ראש הוער של המעפילים לחלק ל-4.000 איש אכולי קור וזוהמה. אלף שמיכות קנריות שגשלו על יד ה"ג'ונט".

גשמי נובמבר העזים הכריחו את האחראים מטעם המוסד לפנות את הזקנים והחולים למחנה צריפים מרוחק. מחנה צבאי גרמני לשעבר, שהועמד לרשותנו על ידי השלטונות.

הנוער המאורגן, כ-1.500 איש, נשאר במקסימיר תוך צפייה מתוחה ליום העליה.

היומן נרשם החל מ-2 בנובמבר 1946, על סף היציאה לדרך הארוכה. הוא מובא כאן ללא שנויים, כפי שהוא נרשם אז, במחברת בלוייה:

2 בנובמבר קדחת ההכנות

זה יום הצהרת בלפחד. ביום גשם זה איש אינו זוכר את משמעות המועד. כולנו נתונים בקדחת ההכנות.

הגשם הרק יורד ללא הפוגות. מאות חלו בשפעת ובנזלת. אבל לא עת למחלות עכשיו.

יחד עם הגשם יורד גם הערב. מן הבוקר אנו "במצב הכך". סוף טוף מגיעה שיירה של מכוניות-משא אפורות מכוסות ברזנטים. למכוניות אלה אנו מחכים מזה חדשים. בהן יסיעו אותנו לתחנת הרכבת. ומשם נצא ל"אי-שם". סוד כמוס. הקבוצות עולות בשקט, לפי סדר התנועות.

אני מקשר בין ראש השיירה לבין הנוסעים. מגפי ובגרי גרסבו בנשם הרקיק והממושך. אבל כל זה אינו מפריע לעבודה הקדחתנית.

בתחנת הרכבת ממתינה לנו רכבת ארוכה של קרונו-משא. לכל קרון נכ-נסים 35 איש.

את הלילה אנו מבליים בקרונו. הבגדים מחייבשים בחומו של הגוף הקודח.

3 בנובמבר היציאה לדרך

שיירות נוספות החלו להגיע לפנות בוקר. אנו שמחים להתדאות עם חברים. מכרים וחורים. מהם נפרדנו לפני החדש ומעלה.

הגשם נפסק. במקומו שורר קור עז. אנו עומדים מכורבלים בבגדינו הדלים. בשעה 11 זזה הרכבת. שירה עליזה פורצת מגרונו עייפים. ליום זה חיכינו

זה 4 חודשים. בסתימה ההמתנה ומתחילה העליה. מוקדם עדיין לחשוב אם נגיע ולאן נגיע.

הרכבת מתפתלת באזור הררי. נוף של הרים לבנבנים, סידניים, מבוחרים ערוצים וואדיות. כך בערך תיאר מורי בבית הספר את הנוף של הרי קרסט. עכשיו אני רואה אותם כמו עיני. כמה הם שונים ממראה הרי רומניה, המכוסים יערות ירוקים, עבותים.

שעות על גבי שעות זחלת הרכבת. עם השקיעה אנו מבחינים מרחוק בכחול הים ובמפרץ הקטן שבו עוגנות שתי הספינות: "תנועת המרי" ו"אגיה אנסטסיה".

4 בנובמבר מתחילה העליה

החלפנו את אזור זגרב והננו בעולם אחר. הסביבה שטופת שמש חמה. בלילה תכננו במפקדה את סדרי העליה על האניה. הזקנים יעלו ברובם על האניה הגדולה. על "אגיה אנסטסיה" (המכונה בפי אנשי המוסד "הקדושה") ישתכנו החלוצים.

העליה על האניה מתנהלת תוך ויכוחים קולגיים. הסדרנים עמלים קשה כרי לשכן כל אחד במחסן במקום שיועד לו. בטרם עלו כולם גראית האניה מרוחת. מרבית הנוסעים עדים על הרציף. החברים אינם יודעים עדיין שאנו גקבל עוד קבוצה נוספת, ישר לאניה.

אחרי ימים של גשם, אנו נהנים כולנו ממג האויר הגהדר. הבגדים התייבשו. עם מג האויר השתפר גם מצב הרוח. עובדים כל הערב והלילה. אלה שהסתדרו כבר, עוזרים בסידורם של העולים אחריהם.

6 בנובמבר ההפלגה

השירה של י"ב 200 איש, ישר מרומניה — מגיעה. מעל הסיפון אני מבחין יפה ברכבת היורדת בפיתולי ההרים לעבר הנמל. שם המקום ידוע לי כבר. אנו גמצאים בגמל הדייגים באקאר. החדשים עולים לאניה וגשארים בינתיים על הסיפון. נצטרך לדאוג למקומות לינה עבורם. צהרים.

האניה מרימה את העוגן. "הקדושה" זחלת אחרינו. על היבשה נשארו שיקה דן, אריאל, יחיאל, יאנק, חברים שהיו שותפים לגורלנו. במשך החדשים הא-רונים. ההתרגשות של הרגע הגדול ניכרת גם על פניהם. אתנו יוצא אמנון, בשמו האמיתי יוסקה האמבורגר. (היום סא"ל מיל' יוסף הראל). הוא יהיה ראש מפקדת האניה. פדרו, בעל השער המתולתל, יהיה ראש הצוות. ראובן הוא הקברניט ומתי יהושע סדרן. המלחים הם ערב רב של רומנים ויוונים.

הסיפון הוא עדיין בתחוה רבוהו גדול. עם הרמת העוגן פורצת אל-על שירת "התקוה". השירה נישאת בפתחם של שלושת אלפים וחמש מאות מעפילים על האניה הגדולה. וחמש מאות נוספים על סיפון "הקדושה". אחדים בוכים מרוב התרגשות. בקצב איטי מתרחקות האוניות מהחוף כששמש אביבית נסוכה על פני הכל.

היציאה לארץ ישראל התחילה

היום צר באזור זה. אפשר להבחין בחופים משני הצדדים, לאורך החופים ערים וכפרים, וגופים קארסטיים.

עכשיו צפויה לנו עבודת ארגון מאומצת. אנשים עודם ישנים על הסיפון. יש לארגן אח חלוקת מזון המים. יהיה עלינו כנראה לבלות יחד הרבה זמן. כי מהירותנו היא 4 — 3 קשר לשעה. אסור. איפוא, להשאיר דבר בידי המקריות. קיבלתי על עצמי לעזור בשיכון הנוסעים שנותרו על הסיפון. בלווי קבוצת סדרנים גדולה פקדתי אחרי חצות אח המחסנים. מבלי להעיר את הישנים ומבלי לשאול, אני בודק את מצב לאור פנס כיס. בכל מקום פנוי אני משכיב אדם נוסף. התוצאה היא צפיפות גדולה יותר. אבל מה יכול לעשות מעפיל כשהוא מתעורר בבוקר ומוצא לידו שכן חדש. לברוח — אי אפשר. וריב — לא יעזור. משלימים, איפוא. וכשעוברים על פני זורקים לעברי מבט מרוגז, עד יעבור זעם. לפנות בוקר אנו מתנסים בסערה הראשונה. ומופיעים הקרבנות הראשונים של מחלתיים.

במחסני האנייה מתרוממות שמונה קומות של דרגשים. המרחק ביניהם הוא 30 סנטימטר. ובאם רוצה המזל שהחולה ישכון בקומה העליונה, הרי שהקאתו, מסוגנת בין חריצי הקרשים, תגיע לפעמים עד לקומה התחתונה. המחאות הצעקות אינן עוזרות הרבה.

חום גיהנום שורר במחסן שליך חדר המכונות. בלילה האנשים ישנים ערומים. הבושה נעלמת. בחום הגיהנום מתפתח גן-עדן של עירום.

6 בנובמבר הארגון הפנימי

הסערה נמשכת ואף מחלת הים מתפשטת. ניכרים שיפורים ראשונים בסדרי החלוקה של המזון והמים.

המעפילים חולקו ל-70 קבוצות בני 50 איש כל אחת. הקבוצות מאורגנות לפי תגרות. הבלתי מאורגנים התארגנו אף הם בקבוצות. האחראי לחלוקת המזון הוא דב שיבר ז"ל. והרי סדרי החלוקה: סדרן הניצב בפתח המחסן תוקע בחי צוצרה. זהו סימן שקבוצה סיימה וכי הגיע תורה של זו הבאה אחריה. החלוקה מתנהלת מן הבוקר עד הלילה.

המזון הוא יבש: לחם ימי קשה, שימורי גבינה, שימורי בשר, כצל ובימים הראשונים, תפוח לגולגולת. אוכל חם — אין. ואף לא יהיה במשך כל המסע. יותר מסובכת היא חלוקת המים. לכל קבוצה דליים משלה. אבל למים המוחזקים במיכלים שבהם הוחזקו כמשך שנים מי ים שהיו נחוצים לייצוב האנייה, טעם לחאי של מלח. האחראי לחלוקת המים ב. סגל, מראשי "השומר הצעיר" (היום בחיפה), שוקד ללא הרף על שיפור השיטה. אבל אי-שביעות הרצון היא גדולה. בעיה חמורה נוספת היא הרחיצה ובשרותים ההיגייניים השטח הוא קטן והצפיפות גדולה. ויש לחכות שעות רבות בתור לבית שימוש.

מעל לסיפון הוקם מבנה קרשים, מחסן עליון עם מיטות. המבנה מפריע לאור-רור, לחדירת האויר למחסנים. הם, שרויים במשך כל היום הלילה בחום כבד. אויר צח שואפים "בתור", לפי שעות וקבוצות.

הציוני, יוצא רומניה, שנרצח על ידי הגרמנים) נאבקה קשה עם הגלים. התחלנו בהכנות להוצאת עתון הסיפון. שמואל כ"ץ (היום "על המשמר") ידאג לקריקטורות. חומר אינפורמטיבי אינו חסר. מתי האלוטאי (היום יהושע צידוק) מקיים את הקשר עם הארץ ומוסר לנו חדשות. נופייקסם הולפים על פנינו. העץ אינה שובעת מלהסתכל. אחרי הצהריים עברנו מיצר. נכנסנו לים שקט כמו אגם. בערב הטלנו עונן מחוץ לנמל במרחק מה מזארה. אורות העיר נוצצים לעברנו. ליל שבת. השבת הראשונה על הסיפון. קבוצות קבוצות התרכזו הקהל על הסיפון. רק מעטים נשארו במחסנים הלורטיים. שרים שירי שבת. שירי הארץ. שירי העיריה.

9 בנובמבר טביעתה של "אבא ברדיצ'ב"

בשעה 5 לפנות בוקר יצאנו שוב לדרך. לכבוד שבת יצא הבוקר הגליון הראשון של "עתון הסיפון". שמו של המאמר הראשי: "תנועת המרי העברית" יצאה לדרך. הנני מנתח בו את המשימות אשר לפנין עומדת העלייה ה-6.

היום נאלצתי לבחור שתי נשים סיפיליות. האחת קיבלה את הפקודה באריות שות והשנייה — בכתה. אף היא קרבן המלחמה. ומה אשמתה שהיא נרבקה על ידי חיילים גרמניים במחנה? אבל עלינו לדאוג בראש וראשונה לבריאותם של אלפים. ומוכרחים לפעמים להתאכזר.

ההרפתקה הגדולה של הנסיעה מתחילה בשעה 2 אחרי הצהריים. אותה שעה הגנו מגיעים למיצר. "הקדושה" המכונה עתה "אבא ברדיצ'ב" נאבקה קשות עם הגלים.

מתי האלוטאי מנהל שיחה ערה באמצעות האוקיטוקי עם עמיתו חיים. אינני יודע על מה הם מדברים. גם עין של הדיוט מבחינה שההגה אינו שולט ב"אבא" וכי הספינה הקטנה מופקרת לגלים הסוערים. הייתכן שהקברניט איבר את השליטה? פני מתי ואמנון חיזוריים כסיד. הם מצווים לפנות את הסיפון. המלחים, רובם יוונים, מטפלים בהכנת סירות ההצלה. על הסיפון נשארו אמנון, מתי וחברי המפקדה. עינינו קופאות מהתרגשות למראה גורלה החדאי של "אבא ברדיצ'ב". הספינה מתקדמת במהירות לאיי סלעים. המזקרית מתוך המים.

בעוד כמה שניות, והספינה התנפץ על הסלעים ותתפרק כקופסת גפרורים. מחוסרי אונים אנו מחכים לאסון הבלתי נמנע. הסיפון של "אבא" — ריק, מלבד חיים המפקד. גם הסיפון שלנו — פונה. מוטב שהאנשים שלנו לא יהיו נוכחים בזמן האסון. רק כמה מטרים ספורים בלבד עוד מפרידים בין איי הסלעים לבין "אבא ב." הנס הגדול אירע ברגע האחרון. פתאום נקלעת הספינה לתוך זרם שקט. המהירות שלה מוקטנת. נרמה שכאילו גם מכוונת חזרה לפעול. הגלים רחפים את "אבא ב." לתוך מפרץ קטן. היא מתנגשת עם החוף. אבל ההתנגשות היא קלה. נקוה שהיא תספיק להוריד את האנשים. בינתיים משרד מתי קריאות S.O.S. אנו נשתדלים להתקרב ל"אבא", אלא שאנייתנו גדולה מדי. מרחוק אנו מבחינים במעפילי "אבא" כשהם מתחילים לרדת על הסלע. למקום מתקרבות סירות דידיגים, היוגוסלבים נכנסים לפעולה.

היום, כאשר היפ סוער, ריק הסיפון. ביום כזה חלה הרעה בסירורים והיי גיינים. האנשים אינם מקפידים על הנקיון. צעקותיהם של הסדרנים הרואגים להגינה במחסנים, אינן עוזרות.

בתפקידי כמוכיר המפקדה, הנני מכנס מדי ערב בערב, על הסיפון העליון, את ראשי הקבוצות, בפגישות אלו אני מוסר הוראות, מגוון את האינפורמציה על הנעשה סביבנו, מדווח על קצב התקרמותנו. אף אני עצמי סובל ממהלך ים. ראשי הקבוצות מעלים כאסיפה תלונות, הצעות לשיפורים. למזלי י. הרדק מראשי בית"ר (במשטרת ישראל) ומאיר שברץ לשעבר הייל בצבא הארום (לשעבר עובר בכיר במשרד האוצר), פוקדים על קבוצות סדרנים, הממלאים תפקידם בנאמנות ומסירות.

לפנות ערב אנו עוגנים. בקרב הקהל מתהלכות שמועות על תמרוני השתייה מכוונים כרי לצאת את הים הארריאטי בלילה ולהקטין על ידי כך את הטיכון להתגלות ע"י האנגלים.

סירות מספקות לנו לחם, ומי שתייה טריים. כמה טוב לשתות מים שאין בהם טעם של מלח!

בגמל הים שקט יותר. מצב הרוח הטוב חוזר אף הוא.

7 בנובמבר הבן הראשון

יום שקט וים שקט.

"הקדושה" שפיגרה אחרינו, השיגה אותנו.

היום נולד לנו הבן הראשון. ליד תא המפקד פועל בית חולים קטן. טוב להיות חולה על אניה זו. כי חולה מקבל אוכל זום. אבל רופאינו מקפידים לבל יתרבו החולים המדומים.

בית החולים שלנו הוא גם בית יולדות. ואפילו מיילדת נוסעת אתנו. סירורים לניתוחים — אין. מעפילה שקיבלה היום התקפת אפנדיציט, הורדה לחוף יחר עם בעלה. לפני ההורדה ביקשנום לבל יגלו פרטים אודותינו. הם יצטרפו לאניה הבאה.

על הסיפון הראשי נערכת היום האסיפה הראשונה של קבוצת "הנוער הציוני". נמצאת אתנו קבוצה גדולה של ילדים מבית הילדים של דורנה.

אחרי הצהרים, צפיפות בלתי רגילה בשעת אספקת המים. כל אחד מבקש להרוות צמאונו במים טריים. עוד נצטרך לשתות הרבה מים מהמיכלים. אמנם ניקינו אותם, אבל טעם המלח לא נעלם.

בערב — קונצרט לכינור. עוזר מנגן שופן, בך. שוברט, מנדלסון. צלילי כינור הקטם שלו מתערבבים עם קולותיהם של ראשי הקבוצות. עם שאגת החי צוצרה, צעקותיהם של הסבלים המטעינים מזון ומים.

שלושת אלפים וחמש מאות איש נרדמים כשבמוחם מנקרת השאלה: מתי

נמשיך?

8 בנובמבר תחנה שנייה — זארה

התעוררנו לרעש המנועים. יצאנו ללב ים סוער. רוח חזקה נושבת מהכיוון הנגדי. "הקדושה" שתיקרא מעתה "אבא ברדיצ'ב" (לזכרו של הצנחן חבר "הנוער

אמנת מכון את אנייתנו למפרץ קטן. "אבא ב" היא עתה מהוץ לתתום
 ראייתנו. כאן נמתח לתברינו מהאניה הסובעת.
 קבוצה מובתרת יוצאת בסירת הצלה למקום האסון. בינתיים נודע לאנשינו
 על האסון. ההתרגשות היא גדולה. בפי הקבוצה התורת, ידיעה משמעת. לכולם
 שלום. מרבית המטען אבוד. לא תהיה לנו ברירה מאשר להעמיס על סיפוננו גם
 את ראשי הקבוצות. באמצעותם מסבירים לאנשינו את המתרחש. הסיכוי לקבל
 450 נוסעים נוספים אינו מלהיב. אבל הכל מבינים שאין ברירה. אמנת מעמיד
 לרשותי שלושים סדרנים. תוך שעות מספר הכינונו כשלוש מאות מקומות לינה.
 אתרי תצות מודיעים לנו שהתבררים יגיעו רק בבוקר.
 לספינה מתקרבת סירה של משטרת התופים היוגוסלבית. מפיהם נודע לנו
 שהתבררים ילוננו הלילה על הסלע. האניה — אבודה.

10 בנובמבר 450 נוסעים נוספים

במשך הבוקר מגיעות הסירות עם האנשים. הם מגיעים תסדי כל. ועוד ננסה
 להציל קצת מטען, מזון, תומרים.
 התדשים מתרכזים על הסיפון. ביום קשה יותר לסדר מקומות. נשכן אותם
 בלליה.

הסירות נעות הלך ותזור. המשטרה היוגוסלבית מגישה עזרה.
 450 נוסעים נוספים מערערים, כמובן, את המסגרת הארגונית. עלינו, איפוא,
 להתחיל מתרש.

בערב נותרו על הסיפון עוד מאה איש. אחדים מהם מעדיפים להישאר על
 הסיפון מאשר להצטופף במתסנים הלוהטים.
 הערב אנו עוגנים שוב בנמל דיגים קטן. מי יודע את כל השמות של נמלי
 דיג היוגוסלביים?

11 בנובמבר חידוש המלאי

מספקים לנו 120 סך פחם. אלף ככרות לחם כמעט טרי. היום אוכלים לחם
 טרי.

12 בנובמבר ספליט

העגינה בספליט. גם כאן אנו נשארים מהוץ לנמל. ממלאים אספקה.

13 בנובמבר תחנה אחרונה

ספליט — זו תחנתנו האחרונה. מכאן נמשיך ללא תנייה.

14 בנובמבר קשר אחרון עם היבשה

בתאו של אמנון גיליתי עתונים. דיג יוגוסלבי מסכים לקחת מכתב. האם
 יגיע לתעודתו?
 אחרי הצהרים יצאנו לדרך. הים סוער ביותר. הכל סובלים ממתלת ים. מט-
 רתנו הקרובה: מיצר אוטרנטו.

16 בנובמבר אסיפת ילדים ראשונה

שבת שנייה על סיפון אנייתנו.

בהתחלה חששתי מפני הפלגה בחורף. הזנה באזור זה — החורף דומה לקיץ. תרמילים מתחזים פזורים על הסיפונים. מאווררים בגדי קיץ מעובשים לקרני השמש.

היום אסיפה ראשונה של ילדים. מארגני ההפלגה הירבו בילדים. הכוונה היא לראות מה תגובת הבריטים לשיירה הכוללת 1,200 ילדים, ומלבדם זקנים, נשים הרות, האם יתנו לכולנו להיכנס בזכות הילדים? או שמא יורידו לפחות את הילדים?

רובם של הילדים — מבתי יתומים ומבתי ילדים של התנועות החלוציות, הם טובים וממושמצים, טובים יותר מאשר רבים מהמבוגרים. האסיפה התחילה במיסדר על הסיפון העליון. הדגל הלאומי מועלה לראש התורן. התזמורת מנגנת "התקפה". אני מספר למאזינים הצעירים על נסיעתנו, על חפקידינו ההתישבותיים בעתיד. מה משונה מלחמתנו: "צבא הילדים" נגר "צבא הוד מעלתו"...

בתום דברי משמיעה אגנס את "שיר העמק". היא נראית מבוגרת אבל היא בת 16 בלבד. מאחוריה עבר סוער של זמרת בקברט לחיילים גרמניים. כאן, בתברת הנוער היא שוב ילדה.

אנו מחקרבים לקורפו, ואמנן מתולך מדאג, שתקן, מאופק, ניכר שהוא מסתיר משהו.

מחלת הים מוטטה את כל הסידורים. גם הרבה סדרנים חלו. לאסיפות ראשי הקברוצות באים עתה רק מעטים. גם במחסן האוכל שקט יותר. המחלקים עומדים על משמרתם. אבל צריכת המזון ירדה. כי הרוב צם ומקיא. המצב הסניטרי הורע משעה לשעה. מי יתן ולא תפרוצנה מגיפות.

17 בנובמבר בחירות לקונגרס הציוני

מערכת העתון חלחה אף היא. רק שניים נשארו על משמרתם "התרבותית". אני מוסיף לרשום את יומן המפקדה ואילו י. שפירא (היום עובד בכיר במלבין), כותב את העתון (עתוננו יוצא לאור בכתב-יד).

עסקני המפלגות מקיימים ישיבה סוערת על אף הסערה. סדר היום: בחירות לקונגרס הציוני. בעצמנו "נרפיס" שקלים ונערוץ על הסיפון בחירות לקונגרס העתיד להתכנס בבאזל. אנחנו חלק מהסריסוריה של "המדינה בדרך". וברצוננו להשפיע על הקונגרס אשר יעסוק גם בבעיית הבעיות שלנו: מכסת העליה.

אחרי הצהרים שוב פודצת סערה פלאית, מלווה רוחות, ברקים ורעמים. הסיפון התרוקן. הים רוחח כווד. אנייתנו מטולטלת. דומה שאנו עומדים במקום. האם היא תחזיק מעמד? זו מחשבה נסתרת אשר אסור להעלותה על דל שפתיים. לאסיפת ראשי הקברוצות הופיעו היום בסך הכל חמישה "גיבורים".

18 בנובמבר בים התיכון

הערב גילה לי אמנן את סוד דאגותיו ביממה האחרונה. עברנו אזור הידוע

כשופע מוקשים שטים שגותו מומן המלחמה. מפת המוקשים — אין לנו. לפנינו כבד עפו באויד ספינות ביניהן גם בדיטיות. לנו היה מזל. דצה המקדה ויצאנו בשלום מהאזור. אנו נמצאים כבד במימי הים התיכון.

19 בנובמבר בדרך לכרתים

עבדנו בסביבות דאש מאטאפאן...

פקדתו האחרונה של אמנון: מעתה ואילך אסוד להיות חולה. לא כולם מסוגלים למלא אתרי פקודה זו. הסעדה שככה.

הכל ישנים שינה עמוקה, מרגיעה, ואף אני בתוכם.

20 בנובמבר תכנון ההודרה החל

אנייתנו מפליגה לאורך כדחים. הקשר עם הארץ הרוק יותר ותכוף יותר. מהכים לנו שם.

ישיבות המפקדה שלנו מוקדשות עתה לתכנון ההודרה.

אמנון מנתה באוזנינו את האפשרויות השונות. עלינו לעסוק בהכנות למקרה האפשרות לעלות על החוף. מטעמים פסיכולוגיים נתעלם בינתיים מהאפשרות — הנראית דיאלית יותר — כי ניתפס על ידי הבדיטים.

האנשים יאודגנו מתדש, לפי קבוצות הודרה. עלינו להרגילם למתשבה שזכות קדימה מגיעה לאנשים ולא לתפצים. את הקבוצות יש לגזון, לערבב גילים. נקים יחידה להסברה ותעמולה. היא תפעל בקרב המעפילים ותכשיר את הדעות לקראת המאמץ המאבק.

לאוד האפשרות של התנגשות עם האנגלים, הטלנו על המהנדסים שבתוכנו. לתכנון ייצור גשק: חומר הגלם שבדשותנו: קופסאות שימורים, פחם, דלק וקרשים.

21 בנובמבר חילופי משמדות

היום נפגוש בלב ים, בנקודה קבועה, סירה שנשלחה על ידי מטה המוסד. דאש הצוות, הפלמ"תניק המכונה פדרו ירד כאן. אסוד שהוא יפול בידי הבדיטים. עליו לתזור לבסיס כדי להשיט אניה חדשה. גם חלק מאנשי הצוות יוחלף. במר קומם יעברו במחסן הפחם וליד הדווחים אנשים מקרב המעפילים שהוכשרו במשך השבועיים לתפקידי עזר שונים.

ראובן יקבל על עצמו את האחריות על הצוות ועל הניווט. מסרתי לפדרו מכתב לחברים. האם יגיע לתעודתו? האם קיבלו את מכתבי שנשלח מספליט? על איזו שולד (היום חבר קיבוץ "רשפים") ועלי הוטל להכין סיסמאות תעמולה. שמואל כ"ץ (היום הקאריקאטוריסט של "על המשמד") יכין קריקטורות מתאימות וציורי תעמולה. הלילה נארגן תדגיל לילה ראשון. נבדוק בו את הכושר הארגוני של הקבוצות.

יחידת התעמולה המיוחדת מתייחסת להפקידה ברצינות. הם שוקדים על הכנת חומר, ומגייסים מיטב כשרונם במלל ובצליל למען מלחמה פסיכולוגית נגד אדישות ובעד נכונות למאבק.

עם רדת הלילה החל התרגיל. לצלילי צופרי האזעקה. נחקצו הקבוצות. כל אחת במקום שנקבע.

בסדר צבאי אני סוקר את הקבוצות, את המערך.
מעלינו פרושים שמים מכוכבים. מזג האוויר הוא של אביב והים שקט כמו
אנם.

טוב היה לערוך נסיעה כזו על אניה טובה, גדולה יותר וגם פחות נוסעים.
אבל אלה הן מחשבות אינטימיות, אפיקורסיות, היאות ליומן אבל אינן הולמות
איש מפקדה...

22 בנובמבר תרגילי הגנה

היום התייעצות על נוסח הסיסמאות. אחר כך — ישיבה עם הרופאים, על
תפקידם בתכנית והודדה.

ההכנות לבשו צורה מעשית. בינתיים, בעלי המלאכה שלנו, בפיקוח המהנ"ר
רסים, מכינים את הנשק "האופנסיבי", שלנו, פצצות מקופסאות פח, ממולאות
פחם, דלק, מוקשים פרימיטיביים, מקלות ואלות מסומרות לקרבות פנים אל פנים.
מדוב טיפול בפרטי התכנית, אנו מתחילים להאמין בהגשמתה.

כלילה — תמרון לילה נוסף, לקול צופרי האזעקה, מתרכזות הקבוצות על
הסיפון. תרגיל הפוך הוא אזעקה וירידה מהירה למחסנים. התרגיל נחוץ למקרה
שמטוס הסיור של האויב, יגלה אותנו באופן פתאומי.

באסיפה מציגים בפני האנשים את ההמצאות ואת הפטנטים. האמונים יבוצעו
במסגרת קבוצות ההורדה.

23 בנובמבר תרגילי יום ולילה

תגענו לאזור שבין קפריסין לטורקיה. באופק מזדקרת פסגת "מוסה ראג".
נזכרתי בספרו של דפול "ארבעים יום של מוסה ראג", והשויתים לעשרים יום
של "תנועת המרי העברית".

אנו שקופים בישיבות על גבי ישיבות. נערמות בעיות ופרטי פרטים. הטעור
נים הכרעה. נערכות פגישות דיווח עם ראשי הקבוצות. ופגישה עם הרופאים
ואנשי העזרה הראשונה. עלינו להכין את השרות הרפואי שלנו למקרה של
התנגשות עם הבריטים.

צלמים שהוכשרו לכך, מכינים את הסדטים הדוקומנטריים שינציתו את
נסיעתנו.

היחידה לתעמולה מצליחה לרכז תשומת לבו של הקהל: התזמורת שלהם
משמיעה שירים פטריוטיים. אחר כך נוטל את רשות הדיבור איש "השומר
הצעיר", המדבר על התכרה להיאבק על זכות הכניסה לארץ. בתום דבריו עולה
על הדוכן רב. יש זהות מופלאה בתוכן בין הדבי לבין הכופר.

שוב תרגיל אזעקה נגד מטוסים. הירידה למחסנים מתבצעת — כמהירות
ובסדר מופתי. במקומות הציבוריים מתנוססים כבר כרזות התעמולה. מלאכתו
של שמואל כץ.

בישיבת המפקדה מתברר כי לא כל החברים יוכלו לרדת בין הראשונים.
חלק יישאר לסוף. סיכוייהם ליפול לידי הבריטים — גדולים. כיצד יקבע מי ומי
בנשארים? יהיה לנו עוד זמן לטפל בכך.

תרגיל הלילה מתחיל שעה לפני הצות ומסתיים אחרי הצות. אחר כך מתכנסת

המפקדה אצל אמנון. בתאו הוא מכבד אותנו במלפפונים חמוצים ובמין, זו סעודה מלכותית לפי המושגים שלנו.

בתום "הקומויץ" נהנים על הסיפון מהאוויר הנהדר, מקסם הלילה, מיופיים של השמיים. מבלי לדבר הרבה, אנו חשים שימי הכרעה קרבים.

24 בנובמבר האויב מגלה אותנו

התעוררתי אחרי שש. את הסיפון כבר לא הכרתי. במשך הלילה פירקו הנגרים את המבנה העליון. מרחוק אנו דומים עכשיו לכל אניית משא. נבנסנו לאזור המסוכן. זקיפים הניצבים על התורן סוקרים ללא הרף את השמים. בשעה 7.30 מתקרב מטוס חשוד. מיד מוברז "עוצר". האנשים רותקו למחסנים. אין יוצא ואין בא. במקומות הציבוריים של הסיפון מתנוססות ברזות היתוליות, אף הן פרי עבודתו של שמואל בק: "היום מחלקים עוגות". "החל מהיום — אין עובדים. אל תפצירו!" הכל — בליווי ציורים מתאימים.

ולידן — ההכרות הרציניות של היחידה לתעמולה. הרבי שהלחיב אתמול את הקהל, התעלף במחסן המחניק. האלוצקאים מעלים אותו לאויר. השאר, בלואים במחסנים, סובלים בשקט. הים שקט היום. מוג האויר נהדר. רק קופסה של K—Rations ששה לפעמים על פני הים. טרם התרגלנו לחום כזה בנובמבר. "היום עשיתי חיים". באולם המכונות קיבלתי מים חמים, התרחצתי והתגלחתי. טוב להיות נקי.

הנגרים עסוקים הבוקר בפירוק בתי השימוש. מיעוט בתי השימוש יגרום סבל נוסף. אבל הסבל מתקרב לקיצו. עם התקרבותנו למטרה, עלינו להחזיר לספינה את צורתה המקורית. העין החדה של האנגלים יודעת להבחין בשינויים המגלים את מהות האניה.

השעה היא 9.50 בבוקר. שריקות האזעקה של הזקיפים פולחות פתאום את שקט הבוקר. המעשים המסתובבים בתפקיד, נסים בבהלה למחסנים. בעבור 30 שניות המטוס חג שנית מעל לספינה ומנמיד עד לגובה התרנים. נשארתי על הסיפון ואני מבחין יפה בטייס. המטוס מקיף אותנו ומתדומם שוב. כעבור 5 דקות מופיע מטוס שני.

הסיפון הוא במעט ריק. מספר מלחים קטן עסוק בעבודה השיגרתית. הרי אנו אניית משא. ואולם בבטנה מתענים ארבעת אלפים יהודים, שטופי זיפה. הם שוכבים מחוזים בנסותם לנחש את המתרחש בחוץ. מטוס אחד מאותת לעברנו. מתי מפענח:

"מי אתם?"

תשובתו: "אנייתנו 'מרי', המפליגה תחת דגל פנמה.

על סיפוננו אלפיים טון מטען וצוות 16 איש."

"לאן?"

תשובתנו: לפורט סעיד.

האנגלי מתרחק.

היאמין לנו?

למטה. — שמחה.

מכחולו של שמואל נשאר טבול בקופסת הצבע. הסימנה האנטי־בריטית שעליה עבד, נפסקה באמצע. אין השק לצייר. אבל מוכרחים להתפרק.

שמואל פותח בשיר המעפילים:

"שיירה של עולים ללא ארץ

למולדת אנו מפליגים".

לעולל ולטף

שערים פה נפתח

לצעיר ולזקן

אני פה חומה מגן".

בנסיבות אלו — זה וידוי קולקטיבי ולא שיר. הכל שרים מקרב הלב. המפקדה מתכנסת כרגיל בשעה שלוש אחרי הצהריים. ייתכן שהאנגלים כבר יודעים מי אנו. המטוסים עוקבים אחרינו ללא הפסקה.

ההחלטות שנתקבלו: לא נשנה את הכיוון. העוצד ימשך עד החשיכה. בערב נכבה את האורות ונשוט ללא אורות סימון. עם ההשיכה נרשה לאנשים לצאת לסיפון ולשאוב אויר. מעטה הלילה יסתיר את סוד ספינת המשא — "מדי".

עם רדת החשיכה פולש ההמון לסיפונים. הנושא היחידי ליוכוחים: מטוסי הסיור. האם הם יודעים ש"מרי" היא ספינת מעפילים?

שכבתי עם חבדי ומשפחתי על הסיפון העליון. טוב ליהנות ממשב הרוח הנהדר. הקריד והמרגיע.

מטוסים חגים מדי פעם בפעם מעלינו. אורותיהם הדולקים מזמים אותם לכוכבים נופלים.

שקענו בשיחה.

פתאום הופך החושך לאור יום מסנוור. זרקורים שהדלקו מכל הכיוונים חורשים לאודם את תהמון הממלא את הסיפונים. בקרבנו שטה משתתת אנגלית הנושאת את המספר "L — 75"

על הסיפון פודצת בהלה. הסדרנים שורקים אזעקה. אינסטינקטיבית ממלאים האנשים אתרי ההוראות. ליד פתחי הכניסה — צפיפות איומה. הכל ממחרים לרדת. ברור כבר שכל גסיון של הסוואה הוא לשוא. הבריטים גילו אותנו. תוך רגעים ספורים ומשחתות בריטיות הקיפו אותנו מכל הצדדים.

מישהו פותח ב"התקפה" ו"החזקנה". השירה פורצת מגרונותיהם של 4000 איש המבינים שמעטה ואילך הופכת הנסיעה למלחמה.

שעה רדפת שעה. המשחתות אינן עוזבות אותנו. זרקוריהם נדלקים ונכבים. מתי עומד על משמרתו. רק אחרי שעתים של מתיחות מאותחת אניית הפיקוד, מאותחת ומודיעה על קריאת אלינו.

הרי האיתות בין "תנועת המרי העברית" ל-"L — 75" כפי שנרשמה בפנקסי:

ש : "איזו אניה אתם".

ת : תנועת המרי העברית.

ש : לאן?

ת : לביתנו, לארץ־ישראל.

ש : בלי אורות סיפון אתם מהווים סכנה לאניות.

ת : הדינמו שלנו מקולקל. אנו עסוקים בתיקוננו.

ש : יש לכם שמן חלק?

ח : כן.

ש : יש לי הודעה ארוכה בשבילך. האם אתה מוכן לקבלה?

ח : כן.

ברור שהאנגלים גילו אותנו. ואין שוב טעם להסתיר רברים ברודים. אני עומד לצדו של מתי ורושם את תוכן השיחה בשביל יומן המפקד ובשביל יומני הפרטי.

האנגלי מתחיל בהעברת הודעתו הארוכה. סעיף ראשון: "המבדק רלהלן נשלח אליך מטעמים הומניטריים. אתה מתבקש להקריש לו תשומת לב רצינית ביותר. אף אדם שעל סיפון ספינתי אינו רוצה ברע שלכם או של נוסעיהם. אבל אם תנסו לרדת בארץ-ישראל, מאסרכם בלתי נמנע. הנוסעים שלך יגורשו מן הארץ. באם תמשיך לפמגוסטה, יהיה זה לטובת כל האנשים. עליך לשקול ברצינות את התוצאות השליליות הצפויות מכל התנגשות בינינו.

סעיף שני:

האם רדושה למישהו מכם עזרה רפואית, בטדמ משתנה מזג האוויר עד כרי איי-האפשרות לשגר סידה?

סעיף שלישי:

"מה מספר הנוסעים שלכם, אנא ציין מין ולאום."

מתי מפענח בתוך החשיכה כל אות ואות. אני, ואחדים רושמים. יש לנו הרגשה ששיחה זו היא היסטוריה.

עורכים התייעצות קצרה במקום ואמנון מקריא את תשובתנו המשודרת באנגלית:

"אנו שוקלים הודעתכם עם כל נוסעינו."

השעות חולפות. אנו מוסיפים להתקדם כשאורותינו כבויים. מלווינו הבריטים מזדנבים אחרינו.

השעה היא רבע אחדי חצות כאשר הבריטי מזמין תשומת לב להודעה נוספת:

"יש לי עבודך הודעה אדוקה. הנני פונה שוב להבנתך הטובה. אין שום סיכוי לספינה להגיע לתל-אביב. עם כניסתכם למים הטריטוריאליים, נעלת על הסיפון ונאסור אחכם. אחר כך יאלצו נוסעיהם לעבור לספינות אחרות ולהיות מגודשים לקפריסין.

הסבל של נוסעיך הצפופים עשוי להסתיים מחר, באם תקח ישר את כיוון פמגור סטה. אני חוזר, שכל נסיון להגיע לתל-אביב הוא חסר סיכוי כלשהו והוא רק יגרום סבל מיותר.

ה פ ס ק ה.

הפנסים שותקים.

אחרי ניסוח קצד של תשובתנו, הפנס מעביר:

"אנו באים ממחנות הסנד גרמניים באירופה. ואין בכוונתנו להחליפם במחנות בריטיים.

האם אתה סבור שנסיעתנו היא נסיעה בלוי — Picnic trip? ארבעת אלפים נשים, גברים וילדים שטים כאן בתנאים שקשה לתארם. האם מסוגל אתה

לחאד לעצמך אח סבלן של הנשים, סבלן של היולדות שילדו ילדים על סיפונה של אניה זו?

האם אנו פושעים או רוצחים? מדוע לעזאזל אתם רודפים אותנו כחיות טרף?

סיר, האם אתה מסוגל להעלות על הדעה שאדם חופשי יבחר מרצונו הטוב במחנה הסגד אפילו כשהוא בדיטי.

לא סיר, נילחם למען זכותנו לחיות. נילחם על החוף, ברחובות ואף על סיפונה של אנייתנו.

גם אנו, מנסחי התשובה, נדגשים מהתשובה בנוסח צד ציל. אבל היא הולמת את מצבנו. החדבר היא ללבותיהם של הבריטים שהתנסו בשעתו אף הם בכוח הטמון במלחמת יאוש?

"עצחנו נשארה ללא שינוי. מאבק עלול להוביל לשפיכת דמים. כל נסיון לעלות בצורה בלתי חוקית על החוף, רק יוסיף לסבלכם. הדושם האישי שלי הוא שנסיעה שקטה לקפריסין היא לטובת עניינכם.

לדעתי הפרטית, אנגליה נלחמה למען חרות העולם. ואין מקום להרגיז את דעת הקהל של אותה המדינה, שהוכיחה בעקביות שהיא ידידתכם הטובה.

בקשתי אליכם היא להימנע מכל פעולה הנובעת מחימום-מוח של הנוסעים, רשמנו לפנינו את מחאהכם. אבל עלי להזהירכם כי כל התנגדות למסוד תהיה מאמץ שוא. מחוץ הגינות לנוסעין, עליך להבהיר להם זאת.

אבקשך לסדר אפשרות שאשמיע לנוסעין את אשר יש לי למסוד להם".
בשעה 7 בבוקר העברנו הסכמתנו.

בשעה 7.20 הם מבקשים שיתוף פעולה בתמרון כדי להתקרב לסיפוננו. המפקד הבריטי ישמיע דבריו מחוץ רמקול.

המפקדה עבדה כל הלילה. הנוסעים העייפים נחים במחסנים.

25 בנובמבר מ"תנועת המדי" ל"כנסת ישראל"

L-75 התקדבה למרחק שני מטר מסיפוננו. דרך הרמקול משרד המפקד הבריטי את עצותיו, הפעם הוא מדבר לא למפקד האלמוני, אלא "לעם". הוא חוזר על עצתו "הידידותית" כי נצא ישר לפמגוטסה. הקהל מקשיב בודיכות. החשובה נשמעת מיד על ידי מקהלת הציבור, — היא בעלת מלה אחת המושמעת בקצב האומרת את הכל:

פלטטין, פלטטין.

ההכרעה נפלה.

לא ניכנס להיטסוריה של ההעפלה בתוך אניה שנכנעה לבריטים ויצאה מרצונה הטוב לקפריסין.

מדי פעם בפעם מתקרבות אלינו המשחתות, קצינים תרים את סיפוננו דרך משקפות. מלאים בציוד קרבי, חבושים כובעי פלדה לבנים, מודדים במבטים קפואים את גוש והמון האפור. אנו מתקרמים ב־ full speed, 4 קשרים: המשחתות זוחלות בעקבותינו. באופק ניתן כבד להבחין בחוף הסורי.

ניצלתי שעה פנויה כדי לסכם את מתברת המפקדה. אמנן ידאג למקום

בטוח כדי שהיומן לא יפול בידי האנגלים. ליומן שלי אדאג בעצמי. יום יבוא
הוא יזכיר לי — ואולי גם לאחרים — את הימים והשעות הסוערים.
75 — מתרחקת. במקומו מתקרבת 79—L. שוב אותו המחזה. הבריטים
סוקרים את "האויב", ומתרחקים. האנשים מרוחקים לעמדות. לא ניתן לאנגלים
להפתיע אותנו ולהשתלט על האניה.

התגלתי היום. יש לדאוג לתיצוניות רפרונטטיבית.
עכשיו אנו עוברים את טריפולי. מרחוק אפשר לראות כפרי דייגים, פרדי-
סים, הרים קרחים. על הגלים שאריות של פירות-הדר, תפוזים ולימונים.
אנו שטים במרחק של עשרה מיל מהחוף.

בישיבה של אחרי הצהרים נפלו הכרעות גורליות. נמשיך לכיוון חיפה.
נתנגד בכוח לכל נסיון שלהם כאן ובחיפה לעלות על האניה.
מתי מקיים עתה קשר הדוק עם הארץ. לפני שעה קלה נתקבלה הוראה
להחליף את שם האניה. השם "תנועת המרי" הוא פרובוקטיבי מדי. במפקדה
מתפתח ויכוח נוקב. אני מציע "הרצל". יש להנציח את שם חוזה הציגות באניית
המעפילים הגדולה ביותר.

מהארץ מציעים "כנסת ישראל".
השם לא נראה לנו. הוא אינו מדבר ללב. נודיע ברדיו על התנגדותנו.
מדוע צריך להחליף את השם? לדעת הגורמים המוסמכים השם הקודם
הוא פרובוקטיבי מדי. ואילו השם המוצע מסמל את מהותנו: כנסת ישראל.
אמנון מגלה לנו כי בארץ מתנהל משא ומתן קדחתני בקשר לעתידינו.
מכאן המתינות שבאה לידי ביטוי גם בשינוי השם.
מן הארץ עומדים בתוקף על הצעתם: כנסת ישראל.
הצבעים נכנסים לפעולה. צובעים מחדש את השלטים בעברית ובאנגלית
ותולים אותם על דפנות האניה. מעתה ואילך אנו ספינת ההגנה "כנסת ישראל"
אנייתנו. גמד מוקף ענקים, ממשיכה בדרכה. משחתת אחת שטה כל הזמן
בינינו לבין החוף. הם חוששים מפני קרבתנו לחוף חוששים שמא ננסה לעלות
במלוא הקיטור לחוף. הם רוצים אותנו בחיפה.
עברנו כבר את טריפולי. ביירות מצטיירת כגוש של אורות המסודרים טורים
טורים.

בתפקיד יישארו הלילה משמרות בלבד.
בשעה 2 אחרי חצות נשמעה אזעקה. אני אץ לסיפון. מודיעים לי שמעפיל
מהקבוצה ההונגרית, מודה לשחייה. קפץ הימה. יזידו יודע למסור שבכוחנהו
להגיע בשחייה לחוף. הוא קשר לגופו תיק פלאסטי המכיל מנת ברזל של מים
ומזון. בכוחתו לשהות באזור עד אשר נתרזק. הסכנה לחייו היא גדולה. בידינו
אין עכשיו אפשרות לעשות למענו.

אנו מחליטים, אפוא, להודיע לאנגלים על הענין. חופי הארץ נמצאים במרחק
שלושים מילים ימיים. אין שום סיכוי שהמורה יחזיק מעמד.
מתי מאותת על התקרית לאניית הרגל. הזרקורים נדלקים שוב. פנסי אור
שלהם מטאטאים את פני הים. אחת משלוש המלוות, חוזרת על עקבותינו.
המעטים שאינם ישנים, עוקבים במתיחות אחרי החיפושים.

בשעה 4 מעבירים האנגלים הודעה קצרה: "המשחתת מודיעה שהאיש שלכם נמצא כבר בבית החולים של המשחתת. הוא בריא ושלם".
עכשיו אנו שקטים יותר, בידענו שמורנו האמיץ נמשה מהמים.
עם שחר אנו מבחינים בחופי הארץ. באופק מזדקרים תרי הגליל והכרמל.
המטרה קרבה והולכת, אבל להגיע לא נגיע אליה. משום כך מהולה שירתנו בעצב.
מסביבנו שורצות משתתות, סירות סיור של משמר החופים. ומעלינו — מטוסים.
יום חדש התחיל. הפסדנו, אבל לא ניכנע.

26 בנובמבר הקרב המר

בישיבה מיזחדת שכונסה מדיע אמנון שבשמנו הוגש בארץ, לבית הדין העליון, צוו "הביאס קורפוס". פרקליט הסוכנות ד"ר ברנרד ג'וזף קיבל באלתוט את רשימת הנוסעים. הוא יאשים את הממשלה הבריטית בשלילת החופש ללא כל זכות, של 4000 פליטי השואה.

החלטנו להמשיך לחיפה במלוא הקיסוד. בהתאם להוראות החדשות מן הארץ לא נתנגד לעלייתם על הסיפון של האנגלים. במים הטריטוריאליים. התנגדותנו בכל האמצעים תתחיל רק כאשר ינסו להעביר אותנו לספינות הגירוש שלהם.
אמנם אני כבר צרוד עד שבקושי אני עוד שומע את עצמי. אבל סוכרחים להסביר את הענין לקהל, לתרגיע את הרוטנים הטוענים שרומו. לצאת נגד הת-
בוטנים השוללים כל נסיון של התנגדות, אשר אינם דואים את הערך המשמעות הפוליטית הטמונה במאבקם של 4000 מעפילים.

נכנסנו למים הטריטוריאליים. עד כה העיקוב היה בלתי חוקי. מעתה ואילך החוק הוא לצידם. המשחתות מתקרבות לדפנות האניה מרחק של סנטימטרים בלבד, כאילו היו רוצות לתחניקה.

מולנו, על סיפון המשחתות, ניצבים חיילים חסונים ובריאים, מלחי-צי, מזר יינים באלות, לובשי חגורות הצלה. רבים מהם — מזוקנים. מולם — צבא של 4042 אזרחים, מהם 2100 זקנים, מבוגרים וצעירים, 1487 נשים, 455 ילדים בתוכם עשרה תינוקות שנולדו בזמן המסע, בבגדים בלויים ומרופטים שמהם חודש לא טעמו טעם של אוכל חם, מלוכלכים, עם עיניים אדומות מחוסר שינה.

בצעדים זריזים קופצים המלחים על הסיפון וחופטים עמדות אסטרטגיות. השליחים החליפו בגדים ותתעדבבו בתוך ההמון. אטור בתכלית האיטור לזהותם. אפילו נשים פיקטיביות קיבלו, כדי שיידמו בכל למעפילים שלווים, בעלי משפחות.

בשם המעפילים ינחלו את המשא ומתן שני רופאים, העונדים על הזרוע את סמל "הצלב האדום".

דרכו הראשונה של מפקד הפולשים היא לתא הקשר.
חיסה מצטיירת לנגד עינינו. על הגגות-המונים, ידים המנפנפות לעבר הספינה הקטנה הרעופה, המוקפת משחתות גדולות.
בנמל, בקרבתנו, בית הקברות של צי המעפילים. שמות הספינות יזדעים

לנו מתוך קריאה בעתונות. בהשוואה אתם, "כנסת ישראל". היא "קווין מרי".
בקרב תתפוס גם היא את מקומה בבית קברות זה...

הבריטים קושרים את הספינה לרציף יורדים. משמאלנו עוגנת Empire
Heywood הידועה כעוסקת בהעברת מעפילים לקפריסין.

על הרציף, חיילים ואזרחים. מולנו עוגנת אניה גבוהה, עמוסת חיילים. האם
גם נציגי הסוכנות בסביבה? אין זמן להתרגש על הצורה כיצד מקבלת הארץ
את בניה אחרי נסיעה של 24 יום אליה.

הכל מתנהל בקצב. רק הגענו לרציף, וקול מתוך רמקול כבר מהדהד ומזמין
אותנו, בעברית, להתכונן להעברה. זהו האות.

מסר של קופסאות שימורים כברות, פצצים, קרשים, ברזלים, יורד על
ראשם של השוטרים והחיילים הנמצאים בסביבה.

שלושת החיילים הגברתניים שנשארו על הסיפון, מושלכים הימה אחרי
שחורידו להם את כובעים והתגודות. חבריהם ממהרים למשות אותם מהמים.

קרב ההתנגדות החל.

פתאום פולחת יריה את האויר.

ברליה בנו של הרבי מנדבורנה (אביו מתגורר עתה בבני-ברק) לבוש
קפוטת שחורה, ראשו מגולח ופיאות ארוכות היורדות על לחייו, גופל מיד
מתבוסס בדמו. עד אשר הספיקו האלונקאים להתקרב אליו, הוא כבר נפה את
גשמתו.

טרסור מכונות היריה נמשך. האלונקאים מתרוצצים ומגישים עזרה ראשונה
לפצועים.

טרם התאוששנו מהלם הירייה, הנה יורד כבר מסר חדש והפעם של-פצצות
גז מרמיע. פצצה אחרי פצצה. האויר מחניק, תוך מנוסה בהולה מנסה כל אחד
לחפש מחסה מפני המחנק. מסכות אין לנו. האנגלים, הבושי קסדות ומסכות גז,
מנצלים את הבהלה, קופצים על הסיפון כשהם מרביצים באלותיהם על ימין ועל
שמאל.

מספר הפצועים טרם ברור. מה שברור הוא שהאנגלים פתחו באש, מעל
לאניה סמוכה, גבוהה משלנו, ללא כל אזהרה. נשקנו מתבטא בקופסאות סרדי-
נים, קרשים, מקלות, ואילו הם גלחמים בנו ברובים, מקלעים ופצצות גז.
צוידתי בעוד מועד בסרט של הצלב האדום המאפשר לי לעבור בין עמדות
הזקיפים.

אני מחפש את אמי הזקנה ואת אשתי. אבל זקיף בריטי גבוה, שידיו מנו-
אלות בדם, עוצר אותי. הפצרותי אינן מועילות.
בסופו של הדבר, אני ממשיך בדרכי.

על הסיפון עלו עתונאים. אמנון עכשיו מעפיל אף הוא, משוחח עם כתב
שרשרת העוגן שלנו מגואלת בדם. מספרים שעליה נפל ההרוג השני שלנו.
מתהלכת שמרעה שגם בשורותיהם הרוגים ופצועים.

בינתיים האנגלים כבר החלו בהורדת הנוסעים והעברתם. הם פועלים לפי
קו ההתנגדות הקלה ביותר. קל יותר להתחיל בזקנים התשושים. אותיהם הם
תופסים נשים, אמהות עם תינוקות, ילדים. סדר אין. לא איכפת להם שהם מפרידים

בין משפחות. הם מורידים כל מי שנופל בידיהם. אלה שנמלטו ביגתיים מידיהם חזרו למחסנים, אבל בתוכם המחנק הוא גדול עוד יותר. ספינת גירוש אחת כבר מתרחקת מהרציף. הסיפונים מתרוקנים לאטילאט. נשאר עליהם הנשק שלנו, קופסאות סרדינים, קרשים, בגדים, תרמילים, כתמי דם.

כמטוכם, בין האחרונים מגיע גם תורי. אינני יודע היכן אשתי וידידי שאתם הייתי כל הדרך.

גפירים ערבים, בעלי פרצופים מטומטמים, חבושי קולבאקים גבוהים, תפסו עמדות על הסיפון. הם מרכיזים את שרידי הנוסעים בשטח צר.

עוד הספקתי להחליף זוג מכנסיים במקום הווג שנקרע. ואני נפרד מ"כנסת ישראל". אין זמן להתרגש למראה האניה שהיתה לנו בית במשך חודש תמים. אני כבר על הרציף. צועד בין חומה של חיילים בריטיים בחגור מלא, המלווים את הטור שלנו במבט רוי שנאה.

עברתי את החיפוש. נשק לא מצאו. משום מה השאירו בידי את מחברותי. עברנו את מכלאת ה-D.D.T. וכבר הגענו לספינת הגירוש.

קצרה הדרך בארץ-ישראל בין "כנסת ישראל" לבין Empire Rival בסה"כ כ-200 מטר. את אדמת הארץ שאותה הכרתי בצורת הביטון של רציף הגירוש של חיפה, לא נשקתי.

ואני כבר במעלה המדרגות של Empire Rival. קצין בריטי מקבל את פני ותחב לידי חבילת ביסקויטים, צלחת ובנוסף לכך מכה בכת רובהו.

במחסן אני מגלה גם את אמי. האנשים רובצים על הרצפות, היחורים, עיפים, מלוכלכים, מיואשים. רבים נרדמו אחר ימי המתיחות. עוד מסע של עולים נסתיים. אנו כלואים במחסנים. בפתח, זקיפים. טרסור המנועים מגלה שהתרחקנו. המטרה היא קפריסין.

לפני שעות התקרבונו לחיפה. עכשיו אנו מתרחקים. מאבקנו יזכה בוודאי לכמה כותרות בעתונים. עד אשר מאורעות אחרים ישכיחו אפיזודה זו. אבל מליבותיהם של ארבעת האלפים האלמונים שלקחו חלק במסע "כנסת ישראל", הוא לא יישכח כה מהר.

27 בנובמבר שביתת רעב

הכרזנו שביתת רעב על ספינת הגירוש. הדרך היחידה המותרת היא לבית השימוש. גם בדרך זו מלווים אותך שני "טומים". עברתי לרגע את הסיפון. דרך גורי התל אני רואה חוף, בתים צהורים. האם אנו קרבים לקפריסין? אחד מאנשי הפליים שיצא לתור את הסיפון, מסביר שאנו שטים לאורך חוף השרון. האנגלים ממתינים כנראה לפסק הדין של בית המשפט העליון. בינתיים נערוך "שיט חופים".

את האוכל החלטנו לוחזיר. אספנו את הצלחות. זרקנו לוחם בפנים את חר-בילות הביסקויטים. על הקירות מופיעות כתבות וקאריקטורות: בוויין — היטלר. עלה כבר בירינו לבוא במגע עם המחסן השני. הרוכ שומר על הוראת השביתה. כמובן שנמצאים גם בעלי-אופי חלש, אשר שולחים ילדיהם לגנוב כמה ביסקויטים, גם עבורם.

במרק שהועמד לחלוקה, לא נגענו.
במחסן שלנו רובצים 500 איש, חסרי אוזניים. מרי פעם בפעם פותחים בשיחה
חלושה או משמיעים באזני ה"טומי" את הסיסמה — "פלסטיין".
כך מתחילה השנאה בין עמים.
הייתי מעריצם בשנות המלחמה. אבל כאשר הם מתגלים לפניך כפי שהכרתי
אותם במסענו זה, אין זה מפליא שאתה מתחיל לשנוא. גם מעיניהם מזרקר
זלזול, בוז, שנאה, כלפי אותו העם המשונה הנלחם נגדם כפי שנלחם.
על הקיר כתבה, כעין קריאה שנרשמה על ידי אנשי "כ"ג" שעברו אף הם
כאן בדרכם לקפריסין. "חלוצים, תשאו בגאון הסבל והצרות".

28 בנובמבר אוטונומיה פנימית

עלינו לסיים היום בכבוד את השכיחה, אחרת היא עלולה להתחלל מעצמה.
האנשים לא יוכלו להחזיק מעמד הרבה זמן בלי אוכל, אחרי כל מה שעבר
עליהם.

האנגלים הירשו לילדים לעלות על הסיפון. הם משחקים, רוקדים בין גררות
תיל ומכלאות. ילדים הם בבית בכל מקום.

עברנו ליר הרצליה. באזור זה נמצא הקיבוץ שלי. משפחת ק. חשבה בוודאי
על בנה שהוא חבר הקיבוץ שבסביבה ואשר בוודאי אינו מעלה אפילו על הדעת
שהוריו עוברים בקרבנו.

כתוצאה מפניות בלתי פוסקות לצאת לבתי שימוש, פרצנו למעשה את
ההסגר. אנו מסתובבים על הסיפון הלוך ושוב, יוצאים ממחסן אחד ותוזרים למחסן
שני. עלה בידינו לרכו במחסן אחד את אנשי המפקדה הנמצאים על הסיפון. ויש
שוב לאלף המעפילים הנהגה מוסמכת.

בהתאם לסיכום הזמנתי שיחה אצל מפקד האניה.

חביעותינו הן:

• הסדרת המשמרות;

• חופש תנועה על פני כל השטח;

• פיקוח שלנו על המטבח;

• מסירת הניהול הפנימי והאחריות למעפילים. לידינו.

עם קבלת תנאים אלה, תיפסק השביתה.

בשעות אחרי הצהרים מלווה אותנו משמר בריטי לחדר המפקד.

מולנו יושב קצין גבוה, רזה ובעל שפם עבה. קבלת הפנים שופעת אריכות.

שקוע בכורסתו הוא מעיין בהצעותינו, ומשווה אותן להצעותיו.

בעל פה הוא מוסיף תנאים משלו: אסור שעל הסיפון יימצאו בבת אחת יותר

פ"י 50 איש. עלינו להתחייב לא לנצל "לרעה" את היתרונות הנובעים מחופש ה-

תנועה המוגבל שלנו.

תמורת קבלת תנאיו, הוא מתחייב להסיר את המשמרות, להכניס למטבח

משגיח שיקפיד על הכשרות, לבקש ידיעות על בני המשפחות המופרדות.

המשא ומתן הראשון בינינו לבין נציג בריטניה הגדולה, מסתיים בהסכם.

אחרי קביעת הסידורים הארגוניים, פורצים האנשים לסיפון, ושואפים בצמ-

און אויר צח... הילדים נהנים מהמשטר החדש. גננת מבין הנוסעים כבר מטפלת

בהם. בין גזרות התיל כבד פועל גן ילדים למעשה. הבריטים השומרים עכשיו על מרחק, עוקבים בענין אחרי החבורה המשוגה.

לחופש התנועה שלנו יש גם ערך נוסף: אנשי הפליים יעשו בלילה נסיון להסתלק ולהגיע לחוף. על תכנית זו יודעים דק מעטים...

בפגישה מיוחדת שנערכה אחרי הצהריים בינינו לבין המפקד קבלנו את התשובות הסופיות לשאלותינו:

א. המפקד אינו יכול להשיב לנו מה פשר סידורנו לאורך חופי האדן. הוא סבד שבסופו של הדבר נפליג לקפריסין. אבל הוא עוד מחכה למקודות.

ב. ביקשנו לקבל הסברים על התנהגותם כלפינו. מדוע סוגרים אותנו ב-מכלאות? מה הפשע שלנו? מדוע לא מכבדים את זכויותינו בתור גולים פוליטיים?

תשובתו היא מתחמקת.

ג. מחינו על הצפיפות.

אמנם נסענו באניה צפופה. אבל ידענו שסבלנו יגיע לקיצו וכי נגיע לארצנו. עכשיו מצפה לנו מחנה חדש. הצפיפות היא תבלה בבריאותנו. גילינו כינים ואנו חוששים מפני סיפוט.

כנראה שתיאור זה השאיר רושם על המייג'ור הבריטי. הוא מודיע שישלח לנו מייד ד.ר.ט. הוא מוכן להוציא את החולים וידאג לרחיצה ונקיון.

ד. הוא מסכים שאת המזון נחלק בעצמנו.

ה. קשה היה להסביר למייג'ור את כללי הכשרות. אחרי שהסברנו מה ש-הסברנו, הוא מודיע שיגיש *Corned Beef* מהמלאי אשר במחסנו. הודעה זו מחייבת שיעור נוסף בדיני הכשרות. לנושא זה עוד נחזור.

אנו תובעים מזון מיוחד לנשים הרות וילדים: פירות, מזון הכולל ויטאמינים. מציעים לו שיזמין בחיפה.

ו. מחינו בפניו על התנהגות החיילים ומעשי אלימות.

המייג'ור מבטיח שמעשים כאלה לא יישנו.

ז. באשר למגע בין חלקי משפחת מופרדות, הוא מסכים שנכין את רשימות אנשינו. את הרשימות הוא יחליף עם שאר אניות הגידוש.

ח. הוא מבטיח לברר עם דופאו את תביעתנו שבבית החולים של האניה יועסקו הרופאים שלנו.

מדי יום ביומו בשעה קבועה, ניפגש אתו לשיחה. אני מודיע לו חגיגות: "אמנם אין לנו עכשיו מגע עם העולם החיצון, אבל יום יבוא ונספר מה היתה התנהגותם של שלטונות הוד מעלתו בלפי פליטי מחנות השמדה".

המייג'ור משתדל להפיג את המתחוות, והוא מעלה הצעות נוספות:

* לרשותנו יועמדו בגדים מציד האניה.

* הוא יאפשר לנו לקבל לרשותנו כל אותם הדברים שלנו שנמצאים על

הסיפון.

אנו מעוניינים לדעת את המתרחש. עליו לספק לנו עתונים ולאפשר לנו להאזין ל-י.ב.סי.

תחילה מסרב המייג'ור. לאור הפצרותינו, הוא מבטיח לשקול את התביעה.

הנושא העיקרי בפגישתנו עם המייג'ור של "אמפייר ריבל" הוא דיני כ" שרות. בסופו של הדבר הוא מסכים להיפגש בנידון עם הרב שטיין. בפגישתנו הנוספת אנו מעלים תביעות חדשות: אנו וקוקים לספרים, משחת שיניים, סיגריות, עתונים, סבון, "אפשר להזמין כל זה בחיפה" — אני מוסיף. אנו מסבידים שההסתובבות במקום מעצבנת. זכותנו לדעת היכן אנן נמצאים. "לדעתי תועברו לקפריסין. אבל אני עוד ממתין להודאות", מסביד המייג'ור. אחרי הצהריים, הגברנו את המהירות. הזוף מיטשטש יותר ויותר. הכיוון הוא צפון-מערב דהיינו קפריסין. דבר אחד משמח: אמנון כבר נעלם. הוא בוודאי כבר בחיפה.

כיוון שהגירוש לקפריסין התחיל, מסתים בה שיתוף הפעולה הזמני עם הבריטים. החלטנו להודיע על כך למפקד, בכתב, בחצות. הפגישה בינינו נקבעה לשעה 10 בערב. המייג'ור נכנס באיחור, מצוחצח ומסודר. הוא חושב שהבאנו לו את את הרשימות המבוקשות. הנני מקריא לו בעברית, את מכתבנו שבו אנו מחזים על גירושנו למחנות הסגר בריטיים. הגברת ד"ר דינצלד ז"ל המשמשת לנו מתרגמת, מקריאה את הנוסח באנגלית.

לשמע המלה British Concentration Camps מתאדם המייג'ור ומר זה על הביטוי. הנני מסביד לו שמקום בו מרכזים יהודים נגד דצוגם, על ידי בריטים, הוא מחנה דיכונ בריטי.

המייג'ור מודה לנו על שיתוף הפעולה הקצר ומביע צערנו על ששכחנו כה מהר מה שעשתה בריטניה הגדולה למעננו. אני משיב לו שלא נשכח את בלפור, וינגייט, דג'ווד, צ'רצ'יל: אבל אנו שונאים כל אלה המתנכלים עתה לחירותנו. הממשלה היא העם.

אני: הממשלות חולפות. לפעמים הן אינן מייצגות את הרצון האמיתי של העם.

בסיום אנו עוזבים את הנושאים הפוליטיים ומברכים אותו אישית לשלום. לפני היציאה אנו מודיעים לו שנסרב לקבל את ארוחת הבוקר. אגב השיחה הוא מגלה שהוא היה עם הצבא הבריטי בדונקידק.

אני מסיים את השיחה ואומד: מסע זה זהו הדתקירק שלנו. וכפי שאהם תורתם לחוף אירופה, כך יבוא יום וגם אנתנו נחזור למולדתנו.

הסדרנים שלנו מפנים את הסיפון. בחצות עוזב הסדרן האחרון את משמדתו ומשאירו דיק. אנשינו נמצאים שוב בשני מחסנים. להפתעתנו, הבריטים אינם חוזרים למשמדתם.

זה מחווה של דצון טוב, לפני הסיום העגום.

בדרך לכולנו, שנתנגד בכוח לנסינום להורידנו. קצין מצוות האניה מודיע לנו באמצעותו של הרב שטיין שבאם נגלה התנגדות, יאלץ להשתמש שוב בגאון מדמיע.

30 בנובמבר על הסף

בשעה 4 מעירים אותנו. הייל דובר גרמנית מבקש אותנו להיות מוכנים לירידה בשעה 5.

מבעד לעדפל אנו מבוזזים מרחוק בפמגוסטה. ספינתנו שטה במרחק של מספר מילים מהחוף. אבל אנו רואים כבר יפה טורים של מאות האוהלים המשי-תרעים לאורך החוף. על החול הצהוב. זהו המחנה שבו נחכה — מי יודע כמה זמן ליום עלייתנו.

על האניה הקדמית החלה ההורדה. חוף פמגוסטה הוא דרוד. משום כך נשארות המשחתות בלב ים. ההעברה מבוצעת בדוברות המעבירות את הנוסעים לחוף.

בשעה 9 מזמין אותנו שוב המייג'ור, ומבקש שנקבל עלינו כהודיה את האחריות. משתמע מהצעתו שלחוף לא נרד עדיין, לא היום ואולי אף לא מחר. הצעתו מתקבלת בתנאי שיעביר לנו ידיעות על משפחותינו. עם זאת אנו מסבירים לו שאהדיותנו תפוג כדגע שינסה להורידנו. אז חשבתנו תהיה — התנגדות פאסיבית.

לשאלתו של המייג'ור, הנני מסביר לו שאנו עכשיו לוחמים ללא נשק. נשקנו היחיד זהו הגוף שלנו. נילחם בידיים וניקוה ונתנגד להורדה בכל כוחותינו הפיסיים. אני מסב תשומת לבו להצהרת אחד מקציניו שהודיע שישתמש בגאזים. לשמע המלה "גאזים" נרצצות עיניו מכעס. "גאזים"? הוא שואל מתוך התר-גשות בלתי מעושה.

כן "גאז מדמיע", אני משיב.

המייג'ור מבטיח לכדוק את הענין, הוא לא יפעיל גאזים מרמיעים נגדנו. לדבריו, יש בידו אמצעים אחרים.

הוא חוזר על בקשתו כי נסתפק במחאה וכי נרד בשקט.

אלא שעמדתנו נשארת ללא שינוי.

בינתיים נמשכת ההורדה משאר שתי האניות. דובריה עמוסה אנשים מגיעה מדי פעם בפעם לחוף.

כחוף יורד גשם שוטף החודר למחסנים והמגביר את הלכלוך והסבל. בתנאים אלה אנו מבלים לילה נוסף, כשלאונגינו מגיע ההד העמום של פצצות עומק, המתפוצצות ללא הרף ליד האניה, כהגנה נגד מעשי חבלה מבחוף.

1 בדצמבר קאדאולוס — קפריסין

גילינו את הקצין שאיים בשימוש בגאזים. המייג'ור מבטיח להבוע אותו לבירוד. את האוכל החודנו היום.

קצין האפסנאות מתנצל בפנינו. "אני יודע כי תפקידי הוא מלוכלך,

A dirty job, אבל פקודה זו פקודה. אני מקווה רק שאני עושה זאת בפעם האחרונה."

שבוע עבר מאז שנתפסנו. הענין נמשך יותר משציפינו.

נקמתנו האחרונה: בחורינו סידדו כובה עם שמפו של היטלר. שם הבובה:

"בוזין". כן דושמים כדוות על קיר המחסו.

וכאשר באים להוציאנו, דרושים עבור כל אחד מאתנו שני חיילים. אנו מי-

שדעים על הרצפה. בכוחותינו האחרונים אנו מתנגדים להורדה. אבל החיילים

הבריאים, הרעננים, משתלטים אחד אחד על האנשים המלוכלכים, הרעבים, היחלשים. בתורינו נישאים מטש על ידי החיילים עד לדוברת הפלישה הקשורה למדרגות.

על המדרגות יודת קבוצת הילדים. אחדים מהם לבושים תחתונים או גופיה בלבד. בגדים מהאנגלים הם סירבו לקבל.

בראשם צועד מדריכם. ידיו של הילד הראשון מתזיקות בדגל הקבוצה. הדגל מלוכלך ובלוי. אבל הוא עבר אתם את כל הגלגולים, ולא אבד. החבורה צועדת בגאות. הם שרים. ה"טומים" שליד המדרגה העליונה והתחתונה מסתכלים בעינים תזוזות ל"אויב" שהוכנע. בעיני הפלדה שלהם, נוצצת דמעה, נוצצת גם בעיני כל אחד מאתנו הרואים את המצעד האחרון של יחידת הילדים. ואולי זה יותר מצעד נצחון מאשר מצעד של כניעה.

בפמנוסטה אנו עוברים נוהל מסובך של רישום, ניקוי בדי. די. טי. מאות חיילים שגויסו למבצע, עובדים במרץ. שיירות של 15 איש, כל מכונית מלווה ארבעה חיילים, מזויינים ברובים ומקלעים.

מבעד לברזנטים איי אפשר לראות את הדרך. אבל אחרי חודש של ריח הים אנו מרגישים שוב את ריח היבשה, ריחות חדשים, של תפוזים ורשרוש של עלים.

לשערי קאראולוס אנו מגיעים מאוחר בלילה. נצטרך, איפוא, להתחיל הכל מחדש. הטומי המטפל בי, מנסה לפתוח בשיחה. אנוה כבדה בוקעת מגרונו כשהוא שואל: "מתי זה יסתיים? אנו עובדים כבר 48 שעות ללא הרף".

אני רוצה "לנחם" אותו, ואני משיב לו: "אתי לא תסיים עדיין. אנחנו היינו 4000. אבל בדרך כבר נמצא משלוח כפול משלנו". "טומי" משמיע קללה עסיסית נגד היהודים.

זוה מעביר אותי לידיו של "טומי" אחר. עם היד על הרובה, מלווי צועד לידי, מבלי להחליף מלה. אורות חזקים גופלים על שני הסורים של גודי התייל. אודות מסנודים בוקעים ממגדלי השמירה. שאון, צעקות, שירה, בוקעים מבעד ללילה.

הגעתי לשער המזנה "שלי":

מעבר לשער, פתשים אותי יחידים משכבר, ותיקי המזנה. אנו מתחבקים. טוב לפגוש יחידים במקום חדש זה.

עמום שלוש שמיכות, הנני צועד לעבד אהל הודי, המצטייר לאור הירח כפטרית ענקית.

אחרי מסע של חודש, במקום לארץ-ישראל, הגעתי לקפריסין.

מאות פעמים שרנו בדרך את "שיר העלייה". אינני יודע מי מתברו ומי מלחינו. בשבילנו זה היה שיר, שהביע במשך כל המסע את רחשי לבנו. ברגע זה, כאשר השער נסגר מאחורי, מהדהד באזני הבית האחרון:

שירה, אל בכי ואל צער!

הישען על זרועי, סב זקן

גם לזה שסגר את השער

יום יבוא של נקם ושילם. השער נסגר מאחורי.

ועתה, יחכו 4042 מעפילי "כנסת ישראל", ליום יבוא...

אחרית דבר

זמן זה מתפרסם כפי שנכתב: ללא תיקונים ריטראקטיביים, ללא „רימונט“.
הוא משקף מצבים שבדתיים ואיפה אישם גם מצבים גפשיים.
אילו כתבתי אותו היום, הייתי כותב אותו אולי אחרת. הנחה זו מבוססת
על 33 שנה שהצטברו בינתיים...

גדירות הן והודמנויות בחיי אדם, כאשר אתה מודע לכך שנקלעת לסיטואציה
היסטורית חד-פעמית, שאתה חלק ממאורע בלתי שיגרתי שירשם בתולדות עמך.
מאורע שיעסיק במשך מספר ימים את העולם, יעשה כותרות וישפיע על ההת-
פתחות.

או לא ידעתי להעריך נכונה את האירוע על ערכו ומשמעותו. הדחף לכתיבת
היומן בא בשל הרצון — בתוקף תפקידי כמזכיר של „כנסת ישראל“ — לרשום
את פרטי המסע כפי שהצטייר בעיני, עבור מפקדת ההגנה. ואכן טופס אחד היה
בכחינת „זמן האניה“. אינני יודע אם הוא ניצל והועבר לתעודתו, בתוך התחנה
ובהו שנשתרר על האניה לאחר תפיסתה ע"י האנגלים. יומני האישי הוא בבחי-
נת העתק נוסף עבורי. כך נותרו בכתובים משהו מהטעם האוטנטי של אותם הימים
ואותם הלילות.

יומן זה הוא במידה רבה היומן של אנשי „הנוער הציוני“ של תנועה זו
בכללה. בשנות המלחמה ולאחריה, היתה תנועת „הנוער הציוני“ נוכחת בכל
המעמדים והניסטוריים של התקופה. ההמונים שהתלכדו אל דגל התנועה נטלו
חלק בכל מבצעי עליה ב' והבריחה.
כך גם „כנסת-ישראל“.

מכחינה ארגונית ומבצעית היתה „כנסת ישראל“ מבצע קשה ומסוכן יותר
מאשר „אקסדזס“ וזאת מן הנסבות הבאות:

- א. האנשים רוכזו במדינות תחת משטר קומוניסטי.
- ב. ההפלגה היתה ממדינה קומוניסטית.
- ג. חסר היה כל ה„הינטרלאנד“ מסוג ריכוזי העקורים במחנות שארית הפליטה
בגרמניה.
- ד. המבצע כולו התנהל תחת מעטה של סודיות מוחלטת. זה היה לא כל כך
לפי רצונם של מארגני העליה, אלא בשל תביעת השלטונות היוגוסלביים,
לכן „כנסת-ישראל“ לא הפכה לסנסציה עולמית כמו „אקסדזס“. במסע זה
חסרו האלמנטים המדיניים, המאבק העולמי, הדרמה של החזרת האניה לנמל
היציאה, שהפכו את „אקסדזס“ לסמל לדורות במאבקנו על פריצת שערי
הארץ.

קשה לי לקבוע במדויק את מספר חברי „הנוער הציוני“ במסע זה, אבל הם
היו רבים.

מהתנועה ההונגרית זכור לי הריכוז שנקרא קיבוץ „תקת-העם“ והיו שם
גם קבוצות נוספות, בנייהן קבוצות ילדים, נוער, וקבוצת יתומים אשר שמותיהן
אינן זכורות לי כיום.

מזמניה באה קבוצת „במאבק“ גרעין „מבטחים“ (פטרשט), קבוצת עליית
הנוער „חשלי עתידות“ ועוד קבוצות וגרעינים אשר שמותיהם נשמטו מזכרוני.
גם מזמניה, וגם מהונגריה באו מבוגרים תחת שמות תנועתיים שונים, כגון:

אנשי „דור-חדש“, „ציונים כלליים“, „החלוץ הכלל-ציוני“ ו„בעלי-מלאכה“.
ביוגוסלביה היה המפגש הבינתרונותי הראשון והוא נמשך אחר-כך במסגרות
ארגוניות „אדי-הוק“ בימי המסע ובמחנות קפריסין. במרוצת הזמן נוצרה קידמה
ושיתוף פעולה, אף כי המחיצות לא הוסרו. ואל נולול במחיצות השפה אשר
הפרידו בין יוצאי רומניה והונגריה.

טרגדיה תרבותית מיוחדת במינה היה המאבק על הנצחת שמו של אבא
ברדיצ'ב ו"ל במסע רב-תלאות זה.

היינו קנאים. ביקשנו שתהיה אניה שתנציח את זכרו של אבא ו"ל כפי
שאניות מעפילים הנציתו את זכרם של צנחנים אחרים שנפלו בפעולה, כגון:
אנציו סידני ו"ל, חנה סגש ו"ל, חביבה רייק ו"ל.

את המשא ומתן בנדון התחלנו עוד בבוקרסט עם משה אברבוך (אגמי)
ושייקה דן. הם הבטיחו לנו חגיגת שהאניה הקטנה „אגיה אנסטייה“ המכונה
„הקדושה“ תיקרא „אבא“. אינני יודע אם הם היו מוסמכים להבטיח זאת, ואם
נעשו צעדים כלשהם למימוש ההבטחה. ביוגוסלביה חורגו על פנייתנו בזמן
ההפלגה. יצאו מנמל באקאר שתי האניות, או נאמר לנו ששמה של האניה הגדולה
היא „תנועת המרי העברי“ ובהיותי על האניה הכרזתי על כך באוני המעפילים.
באשר לאניה הקטנה השתמשנו אנחנו בשם „אבא“; ביקשנו מחברינו שעל
האניה, רובם יוצאי התנועה ההונגרית, שישתמשו בשם זה ויפיצוהו ברבים. אם
שם היתה הכרזה פורמלית על הסיפון, כפי שארע על „תנועת המרי העברי“
שהמירה את שמה ל„כנסת-ישראל“, זאת לא אדע.

אחד המפקדים של „אבא“ היה בובי ורש, (כיום אליעזר ערמון) או איש
הפלי"ם, חניך התנועה, קשר לקבוצת „במאבק“ ולזכרו האישי של אבא ברדיצ'ב
ו"ל.

ברם, גם מאמץ הנצחה זה נכשל, כאשר האניה ירדה למצולות. כיצד היא
נרשמה בארכיוני ההגנה? האם טבעה האניה „אבא ברדיצ'ב“ או „הקדושה“,
שם הכינוי של האניה בצופן?

חברי „הנוער-הציוני“ מילאו תפקידים קונסטרוקטיביים בשתי האניות. בדל
שיבר ו"ל היה האחראי על האספקה, ולא היה זה מעשה קל לחלק יום-יום על
שטח צר כל כך מנות אוכל ל-50 ראשי קבוצות שהיו מצדם אחראים לחלוקתן
לארבעת אלפים המנות.

חברינו היו פעילים בכל תחומי החיים. הם היו ראשי קבוצות, סדרנים,
עוזרי מלחים, רופאים, מורים, אני נוהר מלהזכיר שמות, כדי שלא להיכשל
בשכחת חברים הראויים לכך שמעשיהם לא יטושטשו.

על מסכת התנועה בהעפלה, בכריחה, במחנות איטליה, גרמניה, בעליה ב'
וג' נכתב מעט מאד או כמעט ולא כלום.

לא היו בחוכנו מספיק מושכי עט כדי להנציח את זכרונותיהם כשהם עורכי
טרדים. ואף חסרו הבמות שימריצו את הכתיבה. בינתיים עשו השנים את שלהן
והאירועים הגדולים מטרשטשים בערפל השבחה.

בצורה זו או אחרת עברו חברים רבים, למאות ולאלפים את מסע ההעפלה
חוויות רבות שתוויותיהם דומות לאלה שנרשמו ביומני זה.

יהא יומן זה ציון לאלם של כל אלה אשר לא באו עד היום לידי ביטוי.
מרס 1979 יצחק ארצי

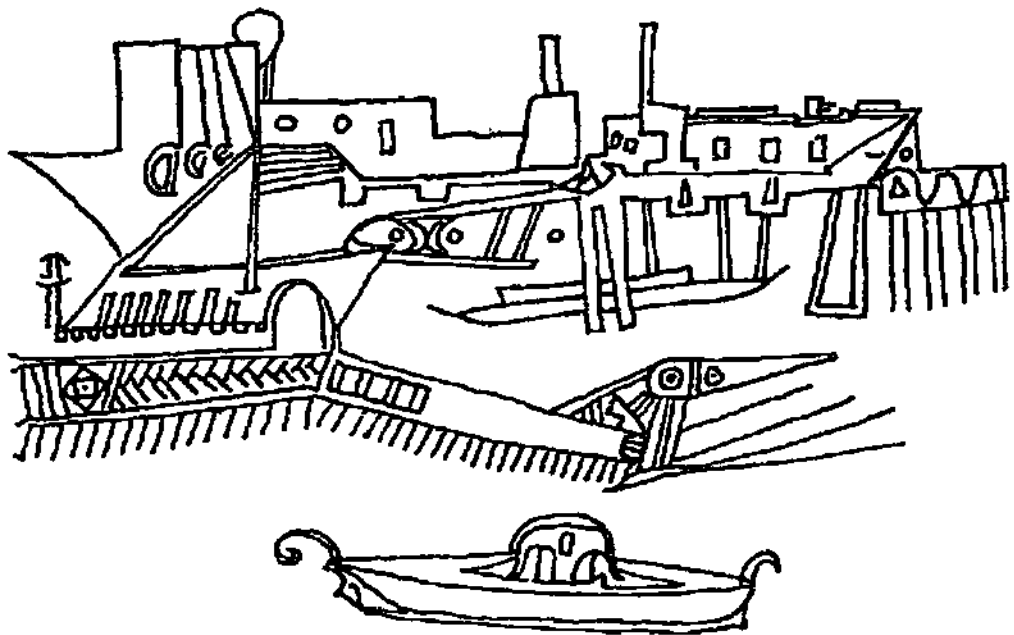
מ ש ו א ה

קובץ שנתי לתודעת השואה והגבורה

כרך ז'

משואה, יז' לחברי תנועות הנוער הציונית בשואה ובמרי

תל-יזחק — תל-אביב, ניסן תשל"ט — אפריל 1979

ספינות — מאת וינסנט סלמן
(באדיבות של מוזון הרצל, נקי-זרקה)